

HIND 20 MARKA

NOORUSMAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI

TEINE AASTAKÄIK

NR. 3

KÜÜNLAKUU

1927

S I S U.

E. Martinson: Noortele vabaduspäevaks. — Brjussovi j. Niitmaa — Daidalos ja Ikaros. — J. Parijõgi — Laevapöisi päivilt. Thomas A. Edison. Heinrich Pestalozzi. — E. Martinson — Beethoven. — Conan-Doyle — Lugu üheksast preisi ratsaväelasest. — Leon Lamery j. M. N. — Kalgari vile. — Pieter Breugel. — Noorte vald. — Loodusesõbra nurk. — Male. Kabe.

Kirjakast.

Veli Viru — Seekordseid joonistusi ei saa tarvitada. — Vesila — ilmub. — E. H. Lohusuu — Mälestused — ei. — Ev. S. Lohusuu — ei. — U. N. — Koolivennad — nõrk. — R. V. — Ilusaim mälestus — ei.

Kaanel: L. Wächtleri puulõige — Pestalozzi.

NOORUSMAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI

Nr. 3.

Küünlakuu

1927.

Toimetuse juhataja: J. Käis, M. Laarman, E. Martinson. :: Vastutav toimetaja: E. Martinson. :: Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit. :: Toimetuse ja talituse: Tallinn, Rataskaevu nr. 22. Toimetuse kõnetunnid esmaspäeval ja reedel k. 12—1.

Noored!

Meie maa ja meie rahvas on väike ja päikesepaistet ei ole meil palju . . .

Ka meie ajalugu ei ole olnud päikesepaisteline. Sõdade ja rüüstamiste tallermaaks on olnud meie maa. Meie vaevast on endid toitnud naabrid, kes meist tigidamad, tugevamad. . .

Kuigi ei ole suur ja päikeseküllane meie maa, on ta siiski meie maa! Meie esivanemate hingi on köitnud Läänemere rannik oma mühavate, mahlakate metsadega, oma helkiva eha, oma kumava koiduga. . . Sellele kehvale maale nad on otsustanud tuua ohvriks oma hoole ning higi, sellelt maalt saada tasu oma töö ning vaeva eest. . .

Ja kaitsta seda maad võõraste võimu eest — hoida teda vabana. . . Ei taha meie olla orjarahvas — teiste tõugata ning tallata! . . .

Ka kõige pimedamal orjaõöl ei ole kustunud rahvahingest vabaduse säde, tung iseseisvuse järele. Seda tunnistavad vapustused ning mässud, kus rahvas on astunud üles oma orjastajate vastu, et maha raputada neetud ahelad. . . Sellest annab tunnistust ka rahvalauludes kajastuv igatsus oma kuninga Kalevi järele, kes koju tuleb

„oma lastel' õnne tooma,
nende põlve uueks looma. . .“

Ja meie vabadussõda! . . . Eks ole see elavaim tunnistus rahva vabadusihast. . .

Noortes oli vabadustung kõige elavam. Kas või paljaste kätega vaenlase vastu! . . .

Noored — olgu aastailt, olgu ainult hingelt noored — löid üheksa aasta eest Vaba Eesti! . . . Löid seda oma südameverega. . .

„Ilus on isamaa eest surra!“

Need sõnad raiuti marmortahvlile ühes kangelaste nimedega. . .

* * *

Ja nüüd? . . . Üheksa aasta pärast? . . . Ehk olete pettund endisis unistuses? . . . Ehk ei ole Vabas Eestis kõik nii ilus ning ihaldusvääriline, nagu seda endile ette kujutasime? . . . Ehk ei ole Kalev veel jõudnud kõigi oma laste juure?

Kes tahaks salata, et meie igapäevne elu on palju hallim kui meie unistuste saar! . . . Kas siis maksabki võidelda! . . .

Kuid siiski! . . .

Kas lasksid meie vabadussõja kangelased sellepärast lipu langeda, et vaenlane oli suur ja kardetav? . . . Kas tohime siis meiegi pakku joosta elu võitlusväljalt, kui kohe ei suudeta tähti taevast alla tuua? . . .

Eks loond just äge võitlus vabadussõja kangelasi? Ja eks kutsu just elu närusus välja kangelasi — võitlusesse selle sajapäise mao vastu? . . .

Ei ole kangelased need jõuetud noored, kelle hüüdsõnaks on: „Ilus on surra, kui oled noor!“ . . . ja lahkuvad vabalt elu võitlusväljalt. Nad pagevad argsest elust, selle asemal et kangelastena võidelda eluraskustega. Jätavad tasumata, mis nad võlgnevad oma kodumaale. . .

Tööd, ennastsalgavat tööd nõuab kodumaa teilt, noored!

Kõigepäält tööd enesetäiendamise kallal! Aatelisina, elurõõmsaina ning teovõimsaina, terveina ning tugevaina kehalt ning vaimult tahaksime teid näha, noored! . . .

Ja siis elu ülesehitavale tööle ja võitlusesse elu varjukülgede vastu!

Mõlemal alal juba tööd jätkub! . . . Saage töökangelasiks, — ka sellega ohverdate oma elu isamaa hääks!

* * *

Ilus on võidelda kõrgeimate varanduste eest! Võidelda ja võita — või kangelasina surra! . . . !

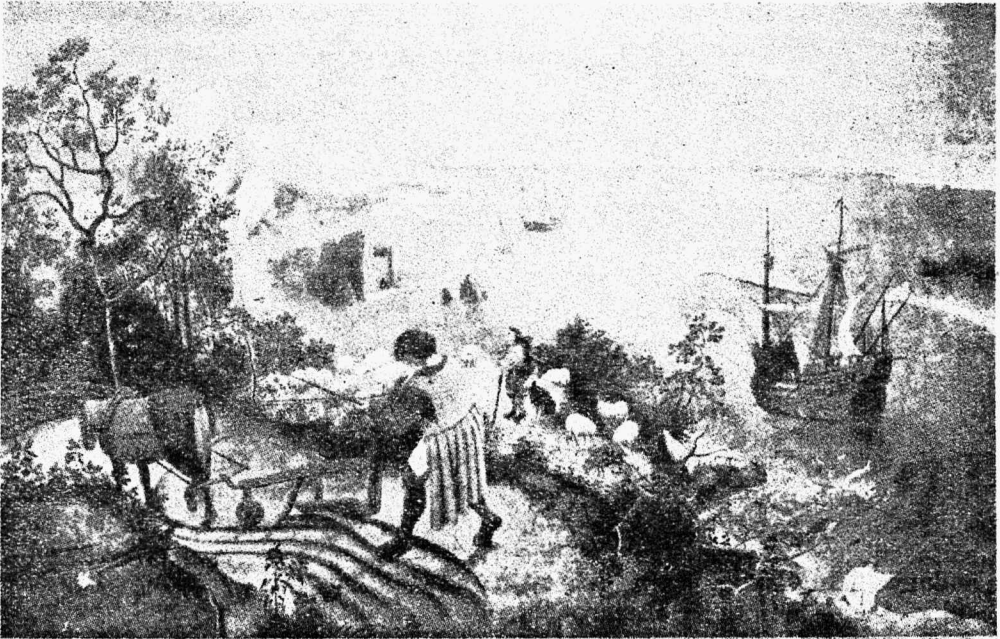
Oma kallima vara — oma elu — andsid noored kodumaa eest. . . Kodumaa on kallim elust. . . Kui kaome, siis kodumaas elab edesi osa meid: meie aateid ning mõtteid, meie tundeid, igatsusi ning püüdeid, meie rõõmu ning valu, meie armastust ning põlgust, meie liha ning verd. . . Ei saa seda meie edesi elada lasta võõral maal! . . .

Sellepärast on kodumaa meie kõrgeim varandus. Ja sellepärast saame aru Juhan Liivist, kui ta hüüab:

„Nii hing, oh hing, sa raskel a'al,
kuis ihkad sa isamaa poole,
kas kodu sa, kas võõral maal:
kuis ihkad sa isamaa poole!

Ja puhugu sulle sealt surmatuul
ja lennaku vastu surmakuul
sa unustad surma ja hoole —
ja tõttad isamaa poole. . .“

E. Martinson.

Pieter Bruegel

Ikarose surm.

Daidalos ja Ikaros*)

D. Brjussovi j. K. Niitmaa.

Daidalos:

*Mu poeg! Sa ole ettevaatlik
Ja tasa tiibu pinguta
Tee tuules hädaohusaatlik,
Sest udust mööda ringuta.*

Ikaros:

*Oh isa! Hinge päästsid valla
Ja keha maisist ahelaist.
Miks viita? Üles! Taeva alla,
Kus igavene tähepaist!*

Daidalos:

*Mu poeg, me vangist välja saime,
Kuid siht on meil veel kaugel ees:
Näe alla — vahuteleb laine,
Me kohal taevas pilvedes . . .*

Ikaros:

*Mis, isa, pilved nüüd, mis meri!
Meil osaks võimas linnulend:
Ees avarus täis päikseteri,
Riik piiritu meil' näitab end!*

Daidalos:

*Mu poeg, sa minu jälgi lenda
Ja usu minu tarka meelt,
Ma üksi teed tean sinna randa,
Kus kõrved valged säras eel.*

Ikaros:

*Oh isa, jätkem teed nüüd juba!
Nüüd rinda rõõmu ammuta!
Teist korda jumalad ei luba
Meid taevasteni tiivuta!*

Daidalos:

*Mu poeg, eks mina suled pannud
Ju tiivuks sulle õlule?
Meid ootavad ees mitmed lennud,
Neid tuhanded, kui soovime!*

Ikaros:

*Oh isa, pidada ei suuda,
Ma joobunud, ma pime, tumm!
Lä'än üles, nagu alla hauda,
Mind kutsub päike, taevakumm!*

*) Kreeka muistne kangeline Daidalos põgenes Kreeta labüürindist oma poja Ikarosega oma tehtud tiibade abil, mis ta vahaga kinnitas pojale ja endale selga. Ikaros lendas isa hoiatusest hoolimata päikesele liig ligidale, vaha sulas päikese kuumusest ja Ikaros hukkus meres

Daidalos:

*Mu poeg, sa lennurada vali!
Maa-taeva vahel võta koos . . .
Kuid tema — säääl, kus kurekari,
Kuid tema — kullakiirte voos!*

*Oo noorur! Üles taevatulle
Sa läksid maise põlgusest.
Kuid tiib säääl sulas päiksetulle.
Ja alla mere sinistille
Hulljulge kukkus kõrgusest.*

N. Mey illustratsioonid.

5. Torm.

Kulbult sõitis „Suits“ telliskividega Helsingi. Säält ei saand uut prahti¹⁾, tuli sõita tühjalt Viiburi, kust saime laualaadungi²⁾ Inglismaa jaoks. Seisis ees pikk tee — Viiburist Liverpooli. Rõõmsas ärevuses ootasin seda pikka reisi, sest pikal teekonnal võis nii mõndki juhtuda. Ootasin poisikeselikus uudishimus tormi. Tahtsin uuesti läbi elada seda erutust ja tegevustungi, mis tundsin Viiralaiule sõites. Kogu aja olid püsind vaiksed ilmad, „Suits“ sõitis õige tasakesi. Mõnikord paisusid küll purjed, nagisesid köied ja vandid, aga säälsamas jäid purjed rippu ning „Suits“ näis seisvat.

— Laisk tuul, laisk tuul, ütlesid laevamehed.

Hakkasin tormi ennustavaid märke otsima, nagu seda vanaisalt ja Ankruvitsalt olin õppind. Teadsin, et õhtune päikese puna tähendab tuult ja vahuharjad merel toovad tormi. Vaatlesin siis õhtuti päikese loojenemist ja uurisin vahuribu merepinnal. Sagedasti ronisin masti, et näha, kas maad kergivad, sest ilusa ilmaga maa kerkimine toob alati tormi, seda teadsin kindlasti. Kapteni kajutit koristades uurisin baromeetri seisu, kuid baromeeter näitas ikka hääd ilma ja looduse märgid petsid, või ei osand ma neid hinnata.

Kas see oligi lihtne poisikeselik uudishimu? Tormiarmastus näib mul

loomuses olevat. Olen hiljemgi alati tormide aegu tunnud rõõmsat ärevust ja tegevustungi. Ilusatel ilmadel olen sageli olnud tegevusetu ja ükskõikne, aga tormide aegu on minus elu tõusnud. Ja see on olnud hää, just selle tõttu olen pärast, kui juba ise kapten olin, kõige rohkem suutnud mehi valitseda ja mõjutada.

Ootasin siis tormi. Küsisin madruste arvamist tormi tuleku kohta ja näitasin nendele tormiennustavaid märke. Teised ei pannud mind tähelegi, ainult Pärtsel ütles:

— Ee... kas Jaak ootab tormi? Küllap jõuad veel pukinahku¹⁾ teha. Las jõuame Taani väinadest läbi, eks siis ristimine näita, kas kõlbadki merimeheks.

Viiburis saime laeva varssi lasti²⁾. Kapten keeldus tekilaadungit võtmast — pikk tee, mine tea, mis võib juhtuda.

— Küllap kardab tormi, mõtlesin endamisi. — Küll see vana merikaru asja tunneb.

Oli minulgi siis asja ülearu tegev olla. Pühkisin laevatekki, tõstsin asju ühest kohast teise, ronisin paar korda masti ja kliiverpoomile. Olin ise kogu aja selles arvamises, et kõik sillalolijad mind vaatlesid ja imetlesid. Küll on sel laevapõisil palju tegemist! Magedat

¹⁾ Pukinahku tegema, oksendama, südamepööristust kannatama, merihaige olema.

²⁾ Laeva last — laeva koorem; laeva lastima — laeva täitma.

¹⁾ Praht, kraam, mida laev veab.

²⁾ Laadung, laeva koorem.

vett toomas käisin ühes teistega ka mina. Seda ei tulnud siin ammutada jõest nagu Kulbul, vaid sai sadama pumbakaevust.

Kui siis toll¹⁾ laevalt lahkus, puksiir laeva sillalt lagedale veele viis, tõmmati kohe purjed üles ja minul tuli masti ronida topsilt²⁾ säädma. Purjed säeti tuule, kippar haaris roolratta ja hüüdis:

— Läheb!

Siis kergitasime mütsi ja ühes teistega laulsin jumalagajatuks ka mina:

— Ees kauge tee meil jälle,

Jää jumalaga nüüd!

Hoi, rallalla-hurraa,

Jää jumalaga nüüd.

Mõtlesin:

— Kas peaks istuma siin rannal kivil mõni poiss ja saatma seda toredat laeva kaugele teekonnale?

Esimesel päeval oli tuul pooliti vastu, tuli loovida³⁾, ja selletõttu jõuti väga pikkamööda edesi. Teise päeva õhtul möödusime Vilsandi tule. Istusin päras ja vaatlesin merd, sest õhtused talitused olid tehtud. Päike loojenes kalkpunaselt, merepind virvendas ja värises. Vilsandi tuli vilkus pea mere pinnalt. Selle oli kapten ise mulle kätte näidand ja ütelnud, et see on viimne kodumaa tervitus. Oli nii hää istuda, viimast kodumaa tervitust vastu võtta ja ettekujutusel lasta tulevikupilte luua.

Oli juba tükk suveöödküü kulund, kui kapten ise mulle käe õlale pani ja magama käskis minna. Alles nüüd märkas, et tuul oli pöördunud — madrused olid purji säädnud — ja vandid undasid tasakesi.

— Saame vist tuult, ütles kapten, kui mu tekilt ära saatis.

Vastu hommikut ärkas isesuguse kolina pääle — kajutis kukkusid asjad, kõik näis põruvat ning vabisevat. Hüp-

¹⁾ Toll — nii kõneldakse tolliametnikust, kes laeva enne ärasõitu läbi vaatab.

²⁾ Topsel — ülemine väiksem puri.

³⁾ Loovima — ristlemas; otse vastu tuult ei saa sõita, tuleb sõita kord pahemale, kord paremale — loovida; sedaviisi pääseb edasi vastu tuult.

pasin ruttu asemelt välja. Kajut tundus õndselt külmana ja näis nagu ringi käivat. Avasin ukse ja astusin tekile. Uks kisti mu käest lahti ja virutati hirmsa jõuga kinni. Madrused kõndisid hargis jalu tekil, purjed olid rehvitud, kõik nagises ja raksus, meri kees... torm oli. Taeva all jooksid rebenedes ja narmendades mustad pilvetükid, vihma piitsutas vastu nägu, üle parda virutas laineharja tekile, — torm oli lahti. Mind on siin kibedasti vaja. Jooksin minagi hargis jalu kapteni juure ja hüüdsin valjusti:

— Kas pean masti ronima topsilt rehvimä? Teadsin, et tormiga topsel maha võetakse.

— Topsei ongi maas, hüüdis kapten.

— Mis sa nii siis ... saad märjaks.

Alles nüüd märkas, et kõikidel madrustel olid õlitatud jakid seljas ja samasugused püksid jalas. Kaptenil oli õlitatud kuub ja kübar, paelaga lõua alt kinni. Jooksin uuesti kajutisse ja panin minagi selga minu jaoks määratud õliriided. Siis olin jälle tekil. Kui oli vaja poomi¹⁾ liigutada, purje sääda või köit siduda, siis olin mina madrustel abiks. Kajuti ukseid sulgesin kõvasti ja panin puldanitükid ette, et laine sisse ei lööks. Kui tuul puldani luugilt ära viis, säädsin ta jälle kohale ja panin rauatükid pääle — vesi ei tohi laevaruumi pääseda. Harjad, ämbrid ja muud lahtised asjad koristasin tekilt taha kolude kajutisse. Siis jooksin teki ringi — ehk on veel midagi teha ja koristada. — Madrused olid kõik määratud kohtadele, kapten seisis keskmise masti juures — komandusilda „Suit-sul“ ei olnud — ja karjus läbi ruupori käske. Kippar seisis, tugevasti jalgu tekile toetades, roolratta juures. Aegajalt pühkis laine üle teki, siis hardi pardast või köitest kinni. Kord pühkis üks sääranne laine minu tekile maha ja veeretase kajuti ette. Siis pööras kapten ruupori otsa minu poole ja andis karmi käsu:

— Ära jookse ilmaaegu. Seisa pai-

¹⁾ Poom — palk all masti küljes, mille külge suured masti purjed kinnitatakse.

gal ja hoiä kajutist kinni. Mine siis, kui sind kästakse.

Jäin siis kajuti uksele seisma ja käsku ootama.

Laeva nina tõusis ja vajus. Ei oleks uskund, et lained säärase müraka, nagu „Suits“ on, sedaviisi keksima panevad. Kui tugev laine vastu külge löi, siis vabises ning värises laev kuni kiilini, vandid ja köied raksusid, blokid kiunusid.

— Töpsli kisub lahti! karjus madrus Vessel kaptenile, kui jälle vali puhang üle laeva käis, ja näitas käega üles.

— Seo kinni! oli kapteni lühike käsk.

Vessel hakkas masti redelit mööda üles ronima. Ta oli mulle alati häätahtlik, otsustasin talle appi minna. Päälegi ei olnud mul midagi teha, ja kapteni käsk võis ju ka minu kohta käia.

Jooksin kohe teisele poole mastiredeli juure ja ronisin üles. Tuul surus mu tugevasti vastu mastiredelit, nagu oleks tahtnud sellest läbi rõhuda; säälsamas puhus teine hiiling niisuguse jõuga, et peaaegu oleks minu redeli küljest lahti kiskund ja kaugele merre paisand. Pingutasin jõudu ja jõudsin siiski Vesseliga ühel ajal üles. Siin kõikus palju rohkem kui tekil ja oli tegemist, et mastis püsida. Tuul oli köie, millega topsel oli kokku seotud, lahti rebind ja sikutas topsli lehvima nagu määratu suure lipu. Maksis palju vaeva teda jälle kokku mässida ja kinni köita.

Alla ronides tundsin korraga, et mast hakkas pikka-pikka langema. Laeva nina näis kerkivat ikka kõrgemale, kõrgemale... Siis hakkas meri ümber laeva hirmsa kiirusega ringi voolama, nagu oleks keski teda segandhiigla männaga.

— Laev läheb vist ümber, käis mõte pääst läbi.

Haarsin tugevamini mastiredelist kinni ja jäin ümberminekut ootama. Säälsamas tundsin, et laev hakkas merevoolu järgi iseenese ümber pöörlema, ikka kiiremini ja kiiremini kuni viimati pöörles nagu karussell. Silmade ees löi virvendama, süda läks pahaks.

— See on merehaigus, tuln viimati otsusele. — Ei tohi alla vaadata, peab midagi nüüd mõtlema. Lõin südame kõvaks ja hakkasin lugema: — Viiskorda-seitse on kolmkümmendviis... kaks-korda-seitse on neliteist...

Nõnda arvutades ja ainult oma kätele vaadates laskusin alla. Vaevalt sain tekil tuikudes paar sammu kajuti poole teha, kui haigus tuli. Nüüd oli ta siis käes, esimene merehaigus. Küll jõin

„Istusin siis säääl“...

Vesseli õpetust mööda merevett, panin tema antud tubakarulli suhu, midagi ei aidanud. Kapteni käest sain riielda, miks ilma tema käsuta masti ronisin. Ei sedaviisi kaugele saa, kui laevapoiss omapääd teeb. Tõi siiski mulle klaasiga punast rohtu ja käskis keskmise masti alla veevaatide kõrvale maha istuda.

Istusin siis säääl ja kuulasin rahulikult Pärtseli narrimisi, kes mööda käies mind ikka Jaaguks nimetas ja meele tuletas, et mul olevat kana pää ja seapõrsa süda. Käskis tõrva ja hülgervasva sisse võtta, see aitavat kindlasti.

Kui mul enam midagi sees ei olnud ja õige nõrgaks jäin, viis Vessel mu kajutisse magama. Kajutis küsisin temalt:

— Kas see ongi torm, on ehk muidu vali tuul? Kas minust saabki merimeest?

Tema kattis mu soojasti kinni ja trööstis, et seda pidavat läbi tegema kõik algajad merimehed, mõnikord võtavad Atlandi vanad kaptenidki maha, pole viga midagi.

Kajutis kestis pöörlemine ja kukumine edesi, kuni viimati uinusin.

6. Ristimine.

Pühapäeva hommikul jõudsin Taani väinadest läbi. Siis pidi ette võetama vana kombe järgi minu ristimine. Oli ilus päikesepaisteline ilm, puhus paras tuul, olin merehaigusest ammu toibunud. Erutuses ootasin ristimistingut ja otsustasin külma südamega kõik need ristimistembud kannatada. Olin vanaisalt ja Ankruvitsalt kuulnud, et kaks korda ristitavat laevamehi — esimene kord Taani väinades, teine kord üle ekvaatori sõites. — Erutuses ei paistnud mulle ilmgigi pühapäevaseks, vaid harilikku äripäevana. Hiljem märkasid küll, et merel pühapäeva ainult kalendri järgi võib tunda. Seda ilu ja pühalikku rahu, mis kodus pühapäeval tunded, ei tunne merel kunagi, siin on kõik päevad üksteise sarnased, äripäevad. Kui aga laev sadamas seisab, siis tunded küll pühapäeva. Aga kõige ilusamad olid pühapäevad ikkagi Kulbul, kodus, selles punases majakeses, mis asub valge majaka taga.

Ristimine võeti ette päale lõunat, sellest oli Pärtsel juba mitu päeva ette teatand. Kapten oli oma kajutis, Vessel oli vahikorral. Olin parajasti söögi riistad pesnud, kui Pärtsel kajutisse tuli ja hüüdis:

— Jaak, tule välja, merekuningas käsib.

Nüüd algab. Ruttu kuivatasin käed, võtsin taskust isa pildi ja testamendi ja panin need kasti, siis astusin tekile. Madrused olid salgas keskmise masti juures, kõige vanem madrus Jaakson oli merekuningas ja ristija. Oli riietunud miskiks koletiseks. Ühes käes oli

tal köis, teises mingisugune vana pott. Teadsin, et see kõik on ainult tembutamine, kuid madrused seisid tõsiselt, isegi Pärtsel ei pilgand ega norind. Ainult vahikorral olev Vessel naeratas roolratta juures häätahtlikult ja noogutas mulle pääd. Kästi astuda koletise ette. See küsis:

„Seekord sattusin veeanumasse...“

— Joonas Keement, „Suitsu“ laevapoiss, kas tahad merimeheks saada?

— Tahan küll, vastasin tõsiselt.

— Kas tunded merimeeste säädusi? Vaikisin.

— Vaderid, õpetage talle merimeeste säädusi.

Astusid ette kaks nooremat madrust, hakkasid vurinal sõnu ees lugema, mina pidin järel ütleva:

— Oma laev on kõige armsam, oma lipp on üle kõige... Kapten merel kuningas, laevapoiss on käsutäitja...

Siis küsis merekuningas jälle:

— Laevapoiss Joonas Keement, kas töötad kõikide käske vasturääkima-

ta täita, olgu siis käskija kapten või kõige noorem madrus?

— Töotan!

— Hammusta seda kõie otsa.

— Vaatasin arusaamatuses ringi.

— Kus on su praegune töötus! Vasturääkimata tuleb käsku täita. Vaderid, õpetage!

Sain mõlemalt vaderilt kerge hoobi kõieotsaga mööda pükse. Siis võtsin pakutud kõieotsa suhu.

— Ja nüüd — kas suudad teha laevapoiisi katse?

— Ma juba tegingi, seletasin arusaamatuses. — Pärtsel käskis.

— Ja, Jaak on sitke poiss, tõendas Pärtsel.

Sain käsu nende kõikide ees veel teisegi katse sooritada. Pidin ronima käte varal mööda mastiredelit poole masti ja tagasi. Sooritasin sellegi katse. Siis seoti mul silmad, talutati mööda laevatekki edestagasi, jäeti siis kellegi madruse ette seisma, kelle nime pidin ütleva pimedast pääst. Kui eksisin, sain jällegi kerge hoobi kõieotsaga. Siis talutati veel kuhugi, määrati mu nägu ja lõuga halvasti lehkava vedelikuga ja kästi istuda. Teadsin, et sellega miski temp ühenduses ja istusin ettevaatlikult, kuid sattusin miski terava asja otsa, võib olla ka, et torgati ta-

gant. Talutati jälle ja kästi istuda. Seekord sattusin veeanumasse ja sain märjaks. Siis võeti side silmade eest ära ja Jaakson kutsus vaderid sinna. Võidi ristimisega alata. Enne pidin veel vaderite etteütlemise järgi lugema merimeeste tunnistuse:

— Äär-eeli-eesel roguva, je-pisu-tigele, kants-leumans-meunus-eh tule.

Nüüd seoti mulle kõis ümber ja lasti üle parda merre. Tundsin, kuidas saapad vett täis läksid. Püüdsin ujuda, kuid ei jõudnud, sest „Suits“ sõitis liiga kiiresti ja vedas mind taga. Kõis löikas kaenla alt, suu läks vett täis. Siis tõsteti mind köitpidi laevaküljele rippu ja lasti uuesti vette. Jälle sukeldasin ja siplesin vees. Nii tehti kolm korda, siis tõmmati tekile. Puristasin ja kõhisin, riided tilkusid, saapad lirtsusid — olin vist õige naljakas, sest kõik puhkesid naerma. Pääle selle pidin tüki soolaleiba ära sööma ja lonksu merevett päale jooma. Siis kuulutas Jaakson mu merimeheks ja kõik madrused andsid mulle kätt.

Nii ristiti mind Taani väinades. Aga ekvaatori-ristimisest jäingi ilma, sest sõitsin üle ekvaatori juba kipparina, ja siis ei võtnud seda toimingut keski ette.

(Järgneb.)

Thomas A. Edison.

Thomas A. Edison sai neil päevil 80-aastaseks. Kaks suurt leidurit on Ameerikas, keda tunneb igäiks. Üks neist oli nüüd juba surnud Luther Burbank ja teine Thomas A. Edison.

Luther Burbank oli geniaalne aidnik, kes olemasolevaist taimesortidest lõi tuhanded uued, ilusamad, paremad ja kasulikumad endistest.

Thomas Edison on töötand aga teisel alal. Ta on kogu oma pika eluaja kestes leidnud ja loond ni! palju huvitavalt-lihtseid ja siiski keerulisi asju, et nendeni jõudmiseks oli vajaline niisuguse geeniuse sünd, nagu seda on Edison.

Edison ei ole kunagi osand oma leidustest saada suuri kasusid, dollarite jahil oleva ameeriklase silmis ta on koguni halb äriimees. See mees, kes lihtselt ajalehepoisist on tõusnud maailma suurima leidustebüroo omanikuks, on tegev nii mitmekülgsest ja palavikuliselt, et tal ei jatkugi aega oma iga üksiku leiduse lõpuliseks rahaliseks kasutamiseks.

Edisoni leidustetsentraalil on mitutuhat patenti, arvutu hulk asju, m'da tarvitame igapäev, on lahutamatult seotud tema nimega: tuletatagu vaid meele fonograafi, mikrofooni, kino, elektrilampi, nikkelakumulaatorit ja paljusid teisi asju. Äriasjus aga ta juba algusest päälle on olnud saamatu. Kui ta üht oma

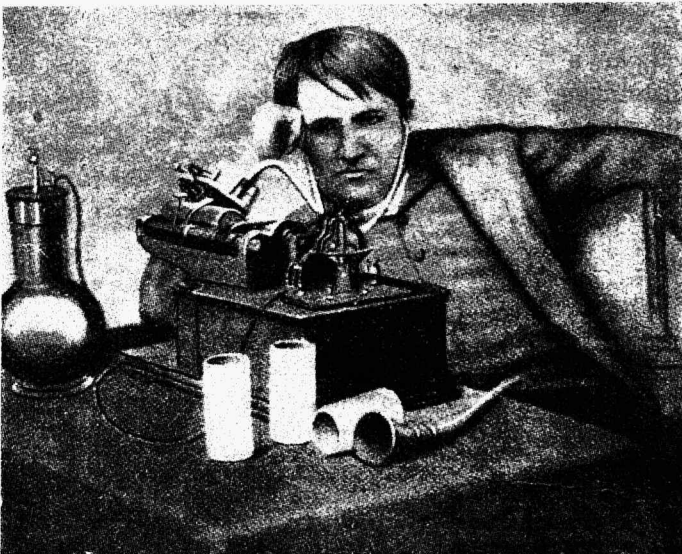
tähtsamat leidust telegraafi alal pakkus suurele Western Unionile müüa, ootas ta selle eest 25.000-dollarilist summat. Õnnelikul kombel aga ta jättis hinna määramise ettevõttele. See pakkus 100.000 dollarit. Mis tegi Edison? Ta oli nõus sel tingimusel, et summa makstaks talle välja mitte kohe, vaid seitsmeteistkümnelt aasta jooksul, nii kaua kestis patendiaeg. Ta kartis nimelt, et raha kulub ehk liig ruttu untes katsetes ja seepärast tegigi ärile säärase ettepaneku, aimamata ise, et sellega kingib ärile ligi 100.000 dollarit. Oleks ta raha pannud seitsmeteistkümnelt aastaks hoiule, oleks ta aastast saanud protsentegi enam kui 6000 dollarit.

Tuntud on Edisoni tööjõud ja vastupidavus. Enamik ta leidusi on kasvand mitte lihtseist ja kergeist kavatsusist, vaid lõpmatu maist katseist, mis on kestnud sageli enam kui nelikümmend tundi, kuni saavutati soovitud tagajärg. Iseloomulik on ta ütetus: „Leiduseks on vajaline üks protsent loovat vaimu ja üheksakümmend üheksa protsenti tööd.“

Suurte tööpingutuste ajal korraldas ta sageli n. n. „kesköösooaja“, kus katmatu laua ääres tund aega naljatati, naerdi ja lauldi. See oli ainukeseks puhkuseks alavõltsavas töös. Päevad ja nädalad kulusid, aastaajad vaheldusid, väljas maailmas läksid mööda ärid, teod, moed ja sõjad — Edisoni laboratooriumis lugesid mehed aga katseid ühest kümnetuhandeni ja säält jälle tagasi üheni.

Edison ajalehepoisina.

Pärast 120-tunnilist tööd fonograafi juures.

Alati ei ole õnn ta ettevõtetele naeratand. Ta suur kaevandusettevõtte New Jersey's jäi pankrotti, hoolimata üheksa-aastasest pingutusest. Terve Edisoni viiekümneaastase töö vili lendas õhku. „Ilus,“ olevat ta lausund, „raha on läind, aga meil olid ju ometi pagana toredad ajad.“ Ja noormehe värskusega ja julgusega viskub ta uude ettevõttesse — hakkab tegema tsementi. Kahetkümmend nelja tunni jooksul loob ta uue ettevõtte plaanid ja vaevalt kolme aasta kestes on portlandtsement valmis.

Ja edesij toob tsement Edisoni julgele plaanile hakata valama terasest maju. Terasest valamismormi pumbatakse betoonpuder, nelja

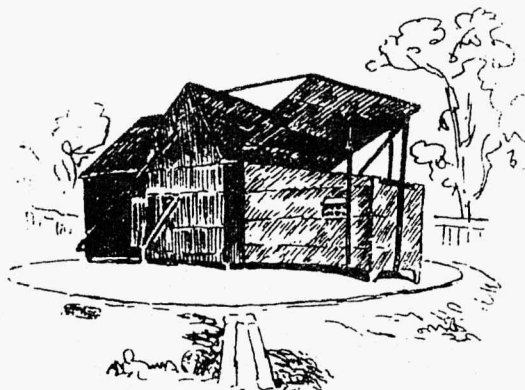

Tubakat nuuskav mees, maailma esimene film.

päeva pärast võetakse vormid lahti ja kümnetoaline korter on valmis, kõikide akende ja põrandatega, treppide ja vannidega. Hind hulga viisi valmistades 500 dollarit.

„Nõiaks“ nimetatakse Edisoni. Kui fonograaf leiti, kõnesid paljud umbusklikult kõhurääkimisest. Kunagi pärastpoole saatis keegi naljahammas teate lendu, et Edi-

son olevat leidnud aastasärgi, mis püsib terve aasta puhas, vaja sellelt vaid õhuke kiht iga päev maha tõmmata. Kui see teade viessajasaajalehes ilmus, tuli kokku terve maailmast tellimisi, raha ja järelepärimisi, nõnda, et õn-

Maailma esimene kinoatelj.

netu leidur vihas hüüdis: „Kui ma selle mehe saaksin kätte, ei vajaks ta palju nädalaid enam särki.“

Heinrich Pestalozzi.

Terve maailm pühitses tänavu käesoleva kuu seitsmeteistkümnendamal päeval suure kasvatusteadlase ja mõttetarga Heinrich Pestalozzi saja-aastast surmapäeva.

Heinrich Pestalozzi sündis Zürichis aastal 1746. Terve oma jõu ja kogu oma elu pühendas ta inimkonnale. Juba noorena pööris ta selja linnale ja asus maale, kus ta hakkas hoolitsema küll noorte, küll vanade eest. Pestalozzi on kirjutand rea tähtsaid töid kasvatusteadusest ja pannud põhja tervele prae-

gusele kasvatusteadusele. Käesoleva Noorusmaa numbri kaanelt leiate selle suure inimsõbra pildi.

Beethoven.

A. Altajeffi järele vabalt E. Martinson.

VII.

Vegeler astus sisse Beethoveni juure. Väsinult, hingeldades langes ta toolile, pühkides higi otsa eest.

„Küllalt tööst! Tüütab ja väsitab juba. Läheme Breuningite juure! Sinagi vajad meelelahutust. Töötad ju vahetpidamata. Mis sa säääl kirjutad praegu?“

„Niisama...“ vastas Beethoven kulme kortsutades. „On väike helitöö...“

„Tubli! Võta ta ühes ja kanna meile ette Breuningite juures!“

Beethoveni nagu läks elavaks.

„Olgu! See peab läbi lööma! Nad peavad vaimustusse sattuma!“

„Ohoo! Missugune usk endasse! Oled sünnitand midagi erilist?“

„Muidugi! See peab olema vastu võetav kõigile, kellel hää muusikaline maitse.“

„Hää küll, võta oma töö ja läheme! Eks me säääl näe. Või anna ta parem mulle. Ma ütlen, et see on tundmatuma isiku töö. Kui ta ei meeldi, jääb autori nimi avaldamata.“

„Olen nõus. Läheme!“

Breuningite juures Vegeler võttis taskust noodid ja ütles:

„Olen saand juhtumisi uue helitöö. Tahaksin teada teie otsust.“

„Mis see on? Kelle töö ta on?“ küsis Ries.

„See olgu esialgu saladus. Ludvig, kas sa ei sooviks meid tutvustada selle tööga?“

Beethoven võttis noodid, läks klaveri juure ja hakkas mängima.

Võimsalt ja vabalt voolasid võluvad akkordid... Siin näis, nagu oleksid tulnud kandle õrnult keelilt need kergesti hõljuvad imehelid... Jälle paisusid nad tugevamaks, ikka tugevamaks, — ühinedes hõiskavaks hümniks... Nagu liitüksid maa ja taevas ühiseks kiidulauluks... Jõurikkad helid nagu otsiksid väljapääsu Beethoveni kätest... Siis jäid nad ikka vaiksemaks, rahulikumaks, ja lõppesid viimaks salasosina... Vaibus viimne heli...

Noor helilooja najatus tooli seljatoele ja pühkis higi, mis tilkadena veeres ta otsaesiselt. Ta nagu oli kahvatu. Silmist säras uhke rõõm.

Sügav vaikus valitses saalis. Vegeler oli surnukahvatu. Tal oli hirm sõbra pärast. Ries esimesena katkestas vaikuse:

„Algupärane! Väga algupärane! See on suurepärane töö! Kes on ta loond?“

„Jah, väga ilus!“ tähendas Valdstein. „Tore, kuigi omapärane. Kes on ta autor?“

„Autor on teie keskel,“ vastas Vegeler kelmikalt naerdes.

„Ah, see on ju krahv Valdstein!“ hüüdis proua Breuning. „Ärge salake, meie saame ikkagi teada!“

„Kahjuks, ei ole see minu töö. Vististi on härra Ries ta autor. Teie, armas Ries, otse üllatasite meid ja valmistasite meile suurt rõõmu.“

„Taevas hoidku, krahv, ärge ehtige mind võõraste sulgedega. See ei ole minu töö. Tema loojal peab olema kuulus nimi muusikailmas.“

Vegeler naeratas.

„Muidugi on töö loojal oma nimi, kuid kaugeltki mitte veel tuntud nimi. Ludvig Beethoven, täna nende kiituste eest, mis sulle osaks said!“

Oleks sel hetkel tuppa lennand pomm, ta ei oleks tekitand suuremat segadust kui Vegeleri viimased sõnad. Ainult Beethoven istus täiesti rahulikult.

„Ma ei saa aru, mis siin nii imetella! Ma kirjutasin selle töö täna,“ ütles Beethoven tagasihoidlikult.

Beethoven piirati ümber ja otse külvati üle vaimustatud kiiduvaldustega.

„Ei, ei! See on liig!“ hüüdis Beethoven. „Ma ei ole seda teenind! Võib olla, edespidi, hulga aastate pärast... Aga nüüd mitte! On inimesi, kes võivad luua paremaid töid.“

„Jah, kuid neid on väga vähe,“ ütles krahv Valdstein ägedalt. „Tunnen end kohustatud olevat teie hääks teha kõik, mis seisab minu võimuses... Töotan olla tänasest päevast teie sõber.“

Valdsteini sõnad olid otsekohesed; neis kõlas südamlik toon. Beethoven kummardus, ja —vallatud erutusest— jättis külalistega jumalaga ja läks koju. Tänaval ruttas keegi ta järele ja pani oma käe ta õlale. Oli juba pime, kuid Beethoven tundis Vegeleri tema hääsüdamlikust naerust.

„Ma lahkusin säält kohe sinu järel. Nad on kurvad, et sa nii ruttu lahkusid.“

Beethoven ei vastand midagi. Ta tõttas kiirel sammul kodu poole. Oma jalgvärava juures ta jättis sõnalausemata sõbraga jumalaga.

Hommikul sai Beethoven Breuningilt kirja, milles teda paluti anda klaveritunde tema tütrele Eleonoorele. Varsti selle järele sai Beethoven veel tunde parun Vestfalenilt, kes elas Breuningite vastas. Üldse hoolitses proua Breuning südilt Beethoveni eest, kes hakkas teda nimetama oma „teiseks emaks“.

Kuid ehk Beethoven küll oli majanduslikult raskes seisukorras, olid tunnid talle ometi otse vastikud. Sagedasti tuli ta paruni ukse juure, seisis säältükk aega sügavas mõttes ja siis otsustavalt pöördus koju tagasi.

„Ei! Ma ei suuda täna! Kui teie teaksite, kui vastik on mulle täna kuulata oma õpilaste halba mängu, anda neile seletusi... Parem töötan homme nendega poole rohkem!“

Vastikusetunne tundide vastu on talle jäänd eluks ajaks.

* *
*

Oli jälle koosviibimine Breuningite juures. Krahv Valdstein ilmus kõige viimaks. Ta hoidis käega küljetaskust kinni ja vaatas naeratades Beethovenile otsa.

„Noh, armas noor sõber, mis teie arvate, mis mul võiks siin olla?“

„Ei tea, krahv, kuid arvan, et midagi tähtsat.“

„Jah, mõnele on see väga tähtis, aga minule isiklikult väga meeldiv... Mul on taskus ametlik paber kuurvürsti isiklikust kantseleist. Ja mis teie ar-

vate, kellele on aadressitud see paber... Ludvig Beethovenile!“

„Ametlik paber kuurvürstilt... minule? Võimatu!“

„Noh, siis võtke ometi ja avage kiri! Eks näeme, mis kuurvürst teile kirjutab.“

Beethoven sai ägedaks.

„Krahv,“ sosistas ta väriseval häälel, „ärge naljatage! Ma ei suuda seda kannatada!“

„Noh, hää küll! Siis ütlen ise. Kuurvürst määrab teid kojaorganistiksi, millest teatab teile selles paberis.“

Kõik koosviibijad soovisid noorele muusikamehele õnne. Beethoven ei suutnud uskuda oma õnne. Alles siis, kui Ries avas ümbriku, luges ette paberi ja soojalt pigistas Beethoveni kätt, sai ta aru, et see ei ole muinasjutt. Tormiliselt pigistas ta krahv Valdsteini kätt.

„Täna, südamest täna teid!“ sosistas ta, kuna tal hing kippus kiiani jääma suurest ärevusest ja rõõmust.

Beethoven ei suutnud kauem viibida seltskonnas. Ta oli liig erutatud. Kiiresti otsis ta üles oma kübara ja lahkus.

Liig ootamatu ja suur oli see õnn Beethovenile. Juba nii noorelt avanes talle võimalus olla oma õnetu perekonna toeks ja ülalpidajaks.

VIII.

Beethoveni kojaorganistiksi määramine ei meeldind paljudele. Vanemad muusikud olid kadedad Beethovenile.

„See on kuulmatu asi!“ arutasid nad. „See ninakas viieteistkümneaastane poisijõmpsikas on meist ette jõudnud. Vaat, mis tähendab meeldida krahvile!“

Ja kadedad seltsimehed hakkasid hauduma plaane, kuidas Beethoveni tegevusele kõikaid ette veeretada.

Beethoven ei pannud tähelegi nende tigidate ja väiklaste inimeste sisest. Ta tundis oma jõudu, tundis oma kõrget kutset ja sammus julgesti oma rada edesi...

Beethovenil oli tarvis veel palju õppida, aga tal puudusid juhatajad. Ta oli Bonnis täitsa ükski. Tema igatsuste

Noor Beethoven oreilil.

maa oli Viin. Sääel elas „muusikakuningas“ Mozart, sääel elasid Haydn, Saliari... Austria päälinn oli muusikameeste „töötatud maa“. Kuid Beethoveni vilets varanduslik seisukord ei luband täita tema suuremat soovi.

Oli hommik. Toredas riides härra läks mööda Bonni tänavat. Ta peatus vahetevahel ühe või teise maja ees. Nähtavasti otsis ta kedagi. See oli krahv Valdstein. Kui ta maja juure jõudis, kus elas Beethoveni perekond, jäi ta seisma ja küsis värava juures seisvalt poisilt:

„Kus siin elab kojaorganist Ludvig Beethoven?“

„Beethoven? Organist?“ Poiss mõtles tükk aega järele. Viimaks sai ta aru, kellest on jutt ja näitas käega trepi pääle. Krahv läks trepist üles ja koputas.

„Sisse!“ kuuldus Beethoveni hääl.

Valdstein astus tuppä. Laual ja riulitel oli palju raamatuid. Beethoven oli süvenend lugemisse. Ta näos peegeldus rahulolematust, et teda oli segatud. Aga kui ta nägi, et võõras oli krahv Valdstein, siis kadus kohe pahameel ta näolt. Ta tõttas Valdsteinile vastu.

„Minu noor sõber tunneb nähtavasti suurt huvi romaanide vastu. Kuid kas on õige raisata kuldist aega igasuguse lori lugemiseks. Ja teil on neid raamatuid õige palju.“

„Ei, krahv, need ei ole romaanid. Siin on Plutarchi, Homerose, Plato, Horatiuse ja Shakespeare'i tööd. Muidugi pean neid lugema tõlkes, sest ei tunne võõraid keeli.“

„Aga milleks loete neid?“

„Kahjuks ei olnud mul võimalik koolis saada tarvilikku haridust. Pean nüüd täiendama oma haridust. Olen veendund, et ka muusikamees peab olema haritud.“

„Väga kena teist. Soovin teile edu! Kuid nüüd asja juure. Tulin teie juure suure palvega. Eesoleval karnevaalipidul, millest osa võtab ka kuurvürst, kavatsetakse korraldada ka balett. Mängijad on leitud, tekst kokku säetud, puudub aga muusika. Kas ei looks teie muusika?“

„Hää küll!“ hüüdis Beethoven. „Katsun teha.“

„Nii siis tööle! Mul on vähe aega. Teatage, kui saab valmis! Seniks nägemiseni!“

Valdstein jättis lauale baletti teksti ja lahkus. Beethoven luges teksti läbi ja vajus mõtteisse — unistuste ja fantasia riiki. Loetud luuletöö pildid said Beethoveni hinges elavateks kujudeks. Kuski sügavas hingepõhjas ärkasid segased helid, mis hingestusid üldise ideega ja ühinesid imekaunisteks viisideks. Beethoven läks klaveri juure ja hak-

kas vaimustusega säält esile manama oma luuleilma kõlakujusid.

Töö huvitas Beethovenit. Ta istus tema kallal vahetpidamata päevad otsa. Varsti oligi ta valmis. Beethoven viis ta Valdsteinile.

„Kuidas? Juba valmis? No see on tubli! Andke siia! Arvan kindlasti, et töö on häa. Aga teil on palju vaenlasi. Kui teada saajakse, et see on teie töö, siis orkester kannab ta meelega halvasti ette. Ja siis on süüdlane muidugi helilooja. Mis siin tuleks teha?“

Beethoven.

Krahv jäi mõttesse. Äkki läks ta nägu röömsaks.

„Tõesti, see plaan ei ole halb! Kas teate, mis me teeme? Ütleme, et mina olen teind selle töö. Nad ei julge siis halvasti mängida. Aga kui tükk lööb läbi, siis alles ütlen õige autori nime.“

Beethoven kujutas endale ette, millise lolli näo teevad ninapidiveetud muusikandid ja ta naeris kõigest südamest.

Sellest päevast pääle räägiti igalpool linnas, et krahv Valdstein on loonud muusika uue baleti jaoks. Kõik ootasid huviga karnevaali. Orkester harjutas suure hoolega. Juba esimene proov läks imehästi.

„Suurepärase muusika! Viisirikas! Krahv on geniaalne helilooja!“ rääkisid kuulajad.

Muusikandid vaatasid pilkavate nägude Beethoveni poole ja rääkisid tema selja taga, nii et ta kuuleks:

„Krahv on ainult lihtne asjaarmastaja, kuid tema töö on palju parem kui mõne ettetükkija töö, kes ennast armastab lugeda suureks komponistiks!“

Tehti hulk proove. Pidulikult ettekandel viibis kuurvürst ja kogu õukond. Ettekanne läks toredasti. Heliloojale avaldati tormilist kiitust. Eriti helled selle juures olid muusikandid. Beethoven naeris salajamas südamepõhjas nende väikluse üle.

Kuni ettekande lõpuni võttis Valdstein vastu kõik kiiduavaldused. Siis alles avaldas ta pidulikele, et baletilooja ei ole tema, vaid noor helilooja Beethoven.

Ootamatuse ja imestuse pärast jahmatasid kuulajad, aga muusikantide näod venisid pikaks: nad olid asetatud õige lolli seisukorda.

IX.

Möödusid mõned päevad. Beethoven läks kord õhtul söögimajja ja istus nurka üksiku laua taha. Varsti ilmusid söögimajja kojamuusikandid, nende hulgas ka Beethoveni suurem vaenlane, kotalaulja Heller. Muusikandid istusid laudade ääre. Nad lasid välja paista, nagu ei oleks nad Beethovenit märganud ja tegid tema kohta pilkavaid märkusi.

„Ei tea, mis see poisijõmpsikas õieti mõtleb endast?“ ütles Heller. „Kojaorganist! Arvab, et ta hästi mängib! Kui tahan, mängin sada korda paremini temast!“

Beethoven tõusi üles, läks muusikantide juure ja, Hellerile otse näkku vaadates, ütles kindlal toonil:

„Teie vist homme laulate kirikus „Prohvet Jeremia nutulaulu“?“

„Ja mis siis sellest?“ küsis Heller.

„Kas teie ei soovi, et ma teile kaasa mängin klaveril? Kuid ütlen teile ette,“ tähendas Beethoven väljakutsuva nae-

ratusega, „et teie ei oska leida õiget tooni: ma võin teid eksiteele viia.“

Heller naeratas.

„Ah see on väljakutse võitlusele!“ hüüdis ta. „Hää küll! Olen nõus. Kuid mille peale veame kihla?“

„Kes kaotab, ostab pärast ettekannet siin pudeli veini.“

„Olgu!“ ütles Heller.

Järgmisel päeval oli võistlus. Beethoven alguses mängis kaasa harilikul viisil, aga pärast esimest osa hakkas moduleerima*) ja kui Helleril tuli algada uut järku, siis ei taband ta õiget tooni.

Vihast üleni punane, kargas Heller pärast ettekannet Beethoveni kallale, aga Ries, kes ka oli viibind ettekandel, astus vahele.

„Mis teil meeles on? Oleme ju kirikus.“

„Ta mängis mulle kaasa valesti!“ hüüdis Heller.

„Ei ole õige!“ vastas Ries. „Kaasmäng oli ülihää. Beethoven oskas enekuulmata osavusega leida uusi huvitavaid võtteid kaasmängus, mis ei vastand teie maitsele. Rahustuge, sõber! Olete kihlveo kaotand!“

„Noh olgugi! Suur asi see pudel veini! Kuid sarnase kaasmängu juures ei või ka vanasarvik leida õiget tooni! Ma arvan oma kohuseks kuurvürstile teatada, missuguste tempudega saab kirikus hakkama see „kojaorganist!““

Heller haaris kübara ja kadus... Teda saatis üldine naer.

Kui Beethoven õhtul viibis söögi-majas, ilmus sinna kuurvürsti teenija ja küsis:

„Kas siin on tema kuurvürstliku kõrguse kojaorganist?“

„Olen siin,“ vastas Beethoven. „Mis teil vaja?“

„Olge hää, tulge kohe kuurvürsti juure! Kuurvürst soovib teiega rääkida.“

Beethoven läks.

Kuurvürst istus kirjutuslaua ääres, selg ukse poole, ja kirjutas. Kui teenija talle teatas Beethoveni tulekust, siis ta nagu ei märgandki seda ja kirjutas

*) Moduleerima — tihest helitõust teise üle minema.

edesi. Möödus sügavas vaikuses minutit viis, mis näitusid Beethovenile igavikuna. Äkki kuurvürst pani sule käest ja pöördus ümber.

„Ah see olete teie, Beethoven!“ ütles ta pehmel toonil. „Palun lähemale astuda!“

Beethoven astus mõned sammud lähemale ja kummardas. Kuurvürst vaatles teda läbitungival pilgul ja ütles:

„Kutsusin teid selleks, et teid tänada imeilusa baleti muusika eest. Määrin teid oma kammermuusikuks. Siin on tuhat tukatit — tasuks teie töö eest.“

„See on liig suur tasu!“ hüüdis Beethoven.

„Võtke, võtke! Krahv Valdstein on mulle teist palju hääd jutustand ja ka ma ise olen märgand, et teil on suur anne. Tean, et teie perekond on majanduslikult raskes seisukorras. Sellepärast loen oma kohuseks teid toetada.“

Beethoven võttis kuldtukatid ja tänas.

„Aga nüüd räägime muust,“ ütles kuurvürst ja ta nägu läks tõsiseks. „Heller oli minu juures ja kaebas teie pääle. Jutustage, mis sääl oli!“

Beethoven kahvatas. Ta kogus end ja jutustas siis lihtselt ja selgelt kuurvürstile oma muusikalisest võistlusest Helligeriga.

„Või nii! Siis ei ole teie nii suur süüdlane nagu arvasin. Kuid kas teie ei leia, et teie ometi tegite suure vea?“

„Jah, nüüd saan sellest aru: kirik ei tohi olla võistluse kohaks. Kuid ärevuses ei tulnud see mulle meele.“

„Hää küll! Et ise oma süüdi tunnete, siis pääsete vähema trahviga. Krahv Valdstein rääkis mulle, et teil soov olla veel õppida suuremate helimeistrite juures. See võimaldab mulle leida teile sünnis karistus: ma eemaldan teid terveks aastaks oma lähedusest ja saadan teid Viini. Loodan, et kokkupuutumine suurte helimeistritega toob teile palju kasu...“

Beethoven ei saand aru, kas ta julgeb uskuda oma kõrvu.

„Aga see ei ole ju karistus!“ hüüdis ta. See on ju kõrge tasu! Lähuvad täide minu salajamad soovid!...“

Kuurvürst naeratas. Noormehe otsekohehus meeldis talle.

„Olen kurb, et minust lahkumine on teile tasuks!“ ütles ta tehtud valjusega.

„Oh ei! Ma ei mõelnud seda. Arvasin seda endale suureks tasuks, et võin palju õppida... Sääl on Mozart, Haydn... Vabandage minu arusaamatust!“

„Rahustage!“ vastas kuurvürst. „Saan teist täiesti aru. Kuid palun, vaadake oma sõidu kui karistuse pääle... Mis puutub reisiraha ja muid vähemaid asju, siis teatab teile neist krahv Valdstein. Püüdke siis hästi kasutada oma Viini sõitu. Jumalaga!“

Vastuvõtt oli lõpnud. Suures ärevuses lahkus Beethoven kuurvürsti juurest. Ta ei märgandki krahv Valdsteini, kes teda kohtas, ja läks tast mööda.

„No-noh! Miks nii ägedasti?“ hüüdis talle Valdstein. „Jutustage ometi, mis uudist kuulsite!“

„Teie teate ju kõik, krahv! See on ju kõik teie teene! Südamest tänan teid! Kammermuusik... Tuhat tukatit... Sõit Viini!... Otse pää käib ümber!...“

„Mida veel! Kuurvürst võib ka veel rängemalt karistada!... Südamest rõõmustan teie õnne üle. Soovin teile õnnelikku reisi ja õnnistust tööle!“

(Järgneb.)

Lugu üheksast preisi ratsaväelasest.

Arthur Conan-Doyle.

Kogu aeg oli heinamaa, mida vahetevahel lõikasid laiad kraavid. Mõned neist olid vähemalt neli kuni viisteist jalga laiad ning süda tahtis rinnast välja karata, kui lähenesin neile, sest iga libisemine oleks toond hukatuse. Kuid see, kes valis keisrile hobuseid, oli teinud hästi oma töö. See loom ei tõrkund silmapilkugi, välja arvatud Sambre'i kaldal. Saime igalt poolt üle ühe hüppega. Kuid siiski ei pääsnud neist neetud preislastest. Üle kraavi saanud, ma vaatasin igakord tagasi, kuid ei näinud muud kui Steini valgejalgse halli seljas, kes lendas niisama kergesti üle kui minagi. Ta oli vaenlane, kuid austasin teda selle eest, mis ta tegi sel päeval.

Jälle ja jälle mõõtsin vahet, mis eraldas teda teistest. Mul oli mõte, et pööran ümber ja löön ta maha, enne kui teised saavad jaole, nagu tegin husaariga. Kuid teised pingutasid jõudu ega olnud kaugel. Arvasin, et Stein on niisama häa vehkleja kui ratsanik, ning et võtab veidi aega, enne kui saan jagu tast, kuid teised jõuaksid vahepääl appi, ning mina oleksin kadund. Järelikult, targem oli jätkata põgenemist.

Tee, mille ääres paplid kasvasid, lämbistas lagendiku idast lääne poole. Ta viis mu tolmupilve poole, mis tähistas prantslaste taganemisteed. Kannustasin hobust ja kihutasin edesi seda mööda. Nägin enda ees maja, mille väljanägemise järele võis arvata, et see oli võõrastemaja. Maja juures seisis mitu talumeest, kuid neist ma ei hoolind. Mis mind kohutas, oli punane kuub, mille järele võis arvata, et siin asusid inglased. Siiski, ma ei võind tagasi pöörduda ega peatuda, jäi ainult edesi kihutada, lootes hää õnne pääle. Sõjaväge ei olnud näha, need mehed võisid olla ainult mahajääjad või marodöörid, keda ei olnud vaja karta. Lähenedes nägin, et kaks neist istusid kõrtsi ees pingil ja jõid. Nägin, nad tuikusid, nad olid mõlemad väga joobnud. Üks seisis kõikudes keset teed. „See on Boney, Jumala eest, see on Boney!“ lallutas ta ja tahtis must kinni haarata, kuid ta oma õnneks ta joobnud jalad komistasid ja ta kukkus kõhuli tee pääle. Teine oli hädaohtlikum. Ta jooksis majja ja parajasti minu möödudes tuli välja, püss käes. Ta laskus ühele põlvele, ja mina vajusin hobuse kaelale. Üks pauk

preislaselt või austerlaselt on väike asi, kuid inglased olid sel ajal parimad laskurid Euroopas, ning mu joomar näis olevat kindel küllalt, surudes püssi vastu õlga. Kuulsin pauku ja mu hobune tegi krampliku hüppe, mis oleks mõnegi mehe seljast visand. Esimesel silmapilgul mõtlesin, et ta on surmatud, kuid pöördes ümber sadulas nägin, et veri voolas tal tagumisest reiest. Vaatasin tagasi inglase poole: ta surus teist laengut püssi, kuid enne kui ta suutis lasta, olin ma väljaspool laskekaugust. Need olid jalgväelased ega võinud osa võtta tagaajamisest, kuid kuulsin, kuidas nad karjusid ja huikasid mulle järele nagu oleksin rebane. Inimesed karjusid kaasa ja jooksid üle põldude, viibates keppega. Igalpoolt kuulsin karjumist ning igalpool nägin rühkivaid, vehklevaid tagaajajate kogusid. Mõelda, et suur keiser oleks sõitnud sarnasel kombel üle maa! See tekitas soovi, et need võllaroad oleksid lähemal mu mõõgale.

Kuid nüüd tundsin, et lähenes mu teekonna lõpp. Olin teind kõik, mis võib nõuda mehelt — mõni ütleks, et rohkemgi — kuid lõpuks saabus seisukord, millest ma ei näind väljapääsu. Mu tagaajajate hobused olid väsind, kuid minu oma oli väsind ja haavatud. Ta kaotas palju verd ning valgele, tol-musele teele jäi punane rada maha. Juba ta kiirus vähenes ning varem või hiljem ta pidi langema mu all. Vaatasin tagasi ning säääl olidki möödapääsmatud preislaselased — ees Stein, järgmine mees sada meetrit tagapool ning veel tagapool kolm meest koos. Stein oli tõmmand välja oma mõõga ja viipas sellega. Mina omalt poolt otsustasin mitte alla anda. Tahtsin katsuda, mitu preislast suudan võtta endaga kaasa teise maailma. Sel silmapilgul kõik suured teod, mis tehtud, tõusid mu vaimusilma ette ja tundsin, et see, mu viimne tegu, on tõesti vääriline lõpp mu elule. Mu surm oleks saatuslik hoop neile, kes armastavad mind, mu husaaridele, ja teistele, kes jäägu siin nimetamata. Kuid neil oli kõigil mu au ja nimi südame lähedal ning tundsin, et nende kurbus on segatud uhkusega, kui nad kuulevad, kuidas sõitsin ja kuidas võitlesin viimsel päeval. Seepärast tegin kõvaks oma süda-

me ja kui mu araablane hakkas enam ja enam lonkama, tõmbasin välja suure mõõga, mille olin võtnud kūrassiirilt, ja surusin hambad kokku viimaseks võitluseks. Juba mu käsi hakkas pingutama ratsuteid, sest kartsin, et kui venitan veel kauem, siis võin jääda jala võitlema viie ratsaniku vastu. Sel silmapilgul mu silm nägi midagi, mis tõi tagasi lootuse mu südamesse ning rõõmuhüüde mu huultele.

Puudesalga tagant mu ees hakkas paistma külakiriku torn. Kuid ei võinud olla kaht sarnast torni, sest ta nurk oli löödud maha või põletatud välgust, nii et ta omas väga fantastilise kuju. Nägin teda alles kaks päeva tagasi, ning see oli Gosselies' küla kirik. See ei olnud lootus saabuda külla, mis pani laulma mu südame, vaid see, et teadsin, kus olen, ning et mõisamaja, mis paistis puude tagant vähem kui poole miili kaugusel, pidi olema St. Aunay, kus olime laagris, ning kus määrasin kapten Sabbatier'le Conflaus'i husaaride kokkutuleku koha. Need olid säääl, mu väikesed võrukaelad, kui ainult saaksin sinna! Iga sammuga mu hobune jäi nõrgemaks. Iga hetkega lähenesid tagaajajad. Kuulsin rakuksuvid saksa sajatusi enda kannul. Püstolikuul vihises mööda mu kõrva äärest. Kannustades ja tagudes oma vaest araablast lapiti mõõgaga ma pigistasin talt

kõik välja, mis võis. Lahtine õuevärv oli mu ees. Nägin terase läigatust seespool. Steini hobune oli kümne meetri kaugusel, kui saabusin õue. „Minu juure, seltsimehed! Minu juure!“ hüüatasin. Kuulsin suminat nagu vihastest mesilastepesast. Siis mu suurepärase valge araablane kukkus surnult, ise lendasin kaugele kivisele õuele ning pääle selle ma ei mäleta enam midagi.

See on mu viimne ning kõige kuulsam tegu, mu sõbrad, lugu, mis kõlas läbi terve Euroopa ning tegi Etienne Gerard'i nime ajalooliseks. Kahjuks kõik mu püüded andsid keisrile ainult mõned nädalad vabadust, kuni ta 15. juulil alistus inglastele. Kuid see ei ole minu süü, et ta ei suutnud koguda jõude, mis teda veel ootasid Prantsusmaal, ning anda uus Waterloo lahing õnnelikuma lõpuga. Oleksid teised olnud truu nagu mina, maailma ajalugu oleks

võtnud teise pöörde, keiser oleks säilitanud oma trooni ning sarnane sõdur nagu mina ei peaks viitma oma elu kapsaid kasvatades või jutustama vanas eas oma lugusid kohvikus. Te küsite, mis sai Steinist ja teistest preislakest? Kolmest, kes jäid maha teel, ma ei tea midagi. Ühe, nagu mäletate, tapsin. Jäi järele viis meest, kellest mu husaarid surmasid kolm, arvates, et nad tõesti kaitsevad keisrit. Stein võeti kergesti haavatult vangi, niisama ka üks ulaan. Neile ei öeldud õigust, sest arvasime, et on parem kui ei teata, kus on keiser, nii et krahv Stein uskus, et ta tõepoolest oleks peaaegu vangi võtnud keisri. „Te võite küll armastada ja austada oma keisrit,“ ütles ta, „sest sarnast ratsanikku ja vehklejat ma ei ole iialgi näinud.“ Ta ei taibanud, miks noor hussarikolonel naerab nii südamest nende sõnade juures, kuid küll ta juba taipas pärast.

Ilusaim talvelõbu.

*Kui osavasti on suusasõit-
ja mäest alla liuelnud!*

*Kes noorusmaalasist oskab
teha järele?*

Leon Lamery järele M. N.

Kui vana india kaupmees Harišetty tundis surma lähenevat, kutsus ta oma kolm poega enda juure ja lausus neile:

„Minu lapsed, et teie vahel ei signeks asjata riidu, kui ma selle maailma olen maha jätnud, tahan ise jagada oma vara teie vahel.“

Selle öelnud, määras ta maja ühes varaga vanemale pojale, hobuse keskmisele ja mustast puust vile nooremale, kelle nimi oli Kalgar.

„Olgu kõrge Brahma teie varjaja,“ sõnas ta siis ja heitis hinge.

Kui matused olid peetud, võttis vanem pärija maja ja kaubaäri oma kätte, keskmine hüppas oma päritud hobuse selga ja astus sõjaväkke, ning noorem, Kalgar, võttis oma saadud vile ja läks sügavas mõttes astuma Benaresi poole.

Siia pühasse linna jõudnud, hakkas ta alles mõtlema, et kuhu ta siis nüüd õieti pidi minema ja mis ametisse asuma, sest pääle vile oli tal ainult mõni vaskrahatükk taskus.

Astudes Gangese jõe puhastama end pattudest ta pühis voogudes, kohas ta tee ääres vana fakiiri, kes armuandi palus.

„Oh-jah,“ õhkas Kalgar, „olen ise peaaegu sama vaene kui teiegi!.. Aga ma ei taha teid siiski teie osast ilma jätta,“ ja seda öeldes jagas ta oma vähesed mündid püha mehega.

„Sul on hää süda, sa pead oma tasu saama,“ pomises vanamees; „mis võiksin teha su hääks?“

„Andke mulle hääd nõu!“ sõnas Kalgar.

„Häämeelega! Kõnele... mis sa tahad teada?“

„Tahaksin teada, kuidas õieti alustada oma elu... ja mispärast peab sün-

dima niipalju ülekohtu maailmas... Kuulge, auväärt fakiir, seletage mulle, miks mulle päranduse jagamisel osaks langes vaid säärane tühipaljas vile, kuna vanem vend meist sai maja ja vara ja teine vend hobuse?“

„Kulla laps, meil ei tule kedagi kaetseda!.. Õnnelik on vaid see inimene, kes oskab rahulduda oma osaga ja sest vähesest lugu pidada, mis talle siin maa-

ilmas on osaks antud. Kas oled kindel, et sa pole pärand kõige paremat osa?“

„Mina?.. See vile siin peaks olema parem majast ja varast? Ja kas te ei vahetaks meeeldi seda tubli ratsu vastu?“

„Seda ma, lapsuke, tõepoolest ei teeks, sest olen palju mõtelnud selle elu üle ja tulnud otsusele, et kuna see maailm on Looja käest tulnud, siis peab ta ka hää olema. Oma saatuse vastu ei pea keegi mässama... ja sulle annan niisugust nõu: pea lugu oma vilest, see toob sulle õnne! Igakord kui tunned end ole-

P. Bruegel

Suured kalad söövad väikesi.

Pieter Bruegel.

Pieter Bruegeli maalitud talvemaastiku leid-
site Noorusmaa eelmises numbris. Seekord
kaks Bruegeli pilti: „Ikarose surm“ ja „Suu-
red kalad söövad väikesi“.

Pieter Bruegel on vanahollandi kunstnik.
Ta sünniaega ei teata. Igatahes see oli 1525. ja
1530. a. vahel. Suri Bruegel aastal 1569. Tema
elust teatakse väga vähe. Viiskümmend aast-
tat pärast Bruegeli surma on ta kaasmaalane
van Manders märkinud mõneleheküljelisse kir-
jutusse kunstniku elu tähtsamad andmed. Sää-
l nimetab ta Bruegelit Madalmaa kauakes-
vaks kuulsuseks, vaimukuse ja teravmeelsuse kunst-
nikuks.

Bruegel kasvas talupoegade seast ja on kogu
oma loomingu pühendanud Hollandi talupojale.
Kirmeste ja pulmade ajal ta rüütuks külamehe
ülirikonda ja lõbusas ise talumeeste seas nagu
nendesugune. Nagu tubande silmaga vaatas ta

siis talumehi kõigis nende toiminguis, viisides
ja tegevusis, et pärast jätta surematutena nad
piltitele elama.

Bruegel võttis ette ka kauge kunstirännaku
Itaaliasse. Alpidest ülemin- ja mägimaastiku
tundmaõppimine vaimustas teda nõnda, et ta
pärast maalis suure hulga häid ja omapäraseid
maastikupilte Alpidest. Kaasaegsed kõnele-
sid naljatades, et Bruegel neelud Alpidest alla
kõik kaunid vaated, et need pärast pursata
lõuendile.

Hoopis erilaadiline on Bruegel oma joonis-
tustes ja vaselõigetes, kus ta oma metsiku ja
ohjeldamatu fantaasia lasub pidada muinas-
jutulikke pidusid. Neil enamasti on sügavam
filosoofiline sisu, nende välised avaldusvormid
aga sageli on lõbusad ja naljakadki. Sääraste
tööde hulka kuulub ka siin olev kaladega
pilt.

vat kurva, aja minema oma hooled ja mured.“

Kalgar jättis üksiklase jumalaga ning jatkas oma teed.

Fakiiri sõnad panid poisid mõtted tugevasti töötama; ta ei saand küll päriselt aru, mis kujul võiks õnn teda kohata, kuid siiski oli tal kindel usk prohveti lubadusse. Teadmata, kuhu külge ta läks, sammus ta otsegu unes ja leidis, et oli tulnud vaksali. Salapärane jõud tundus juhtivat ta käiku, ja viimaste müntide eest ostis ta pileti Bombaisse. Mis oli tal küll tegemist nii kaugel pühast Benaresist, ja milleks pidi ta sinna nimelt rongiga sõitma? Seda ta ei osanud endale seletada, vägevam tahe kui tema oma näis määravat ta teekonna. Rong sõitis mürisedes läbi põuast põletatud maa, mida metsatukad paiguti palistasid.

Rong peatus korra Allahabadis, teise korra Khandonis, ning siis jõuti Bombaisse.

Kalgar astus rongilt maha. Öö saabus, ja vaene poiss ei teadnud, kuhu minna ja pää puhkusele panna; seepärast istus ta kuhugi majaanisele suurele kivile ja silmitses kurvalt teisi reisikaaslasid, kes seespool õhtueinet maitsid.

„Küll neil õnnelikel on põlveke, kel raha on, millega nälga kustutada, kuna mina siin...“

Sääl torkas talle meele fakiiri nõu-
anne:

„Pea lugu oma vilest, see toob sulle õnne! Igakord, kui tunned enese kurva, aja minema oma hooled ja mured...“

„Nüüd tunnen enese tööpoolest kurva,“ pomises Kalgar endamisi. „Nüüd on paras silmapilk järele katsuda, kas on vanakese jutul tõepõhja.“ Seda öeldes võttis ta reisipaunast vile.

„Eks vaatame nüüd, vaene, armetu vilekene, kas suudad panna mind unustama mu nälga.“

Ja ta tõstis vile huultele.

Kuuldus kaeblik hääl, mis paisus kauniks viisiks, puhtaks ja liigutavaks kui linnukese sillerdus. Kalgar sai kõigest hingest vaimustatud oma mängust, andus terviga helide joovastusse ja unustas vähehaaval oma mure ja koguni oma piinava nälja! Reisijad jäid nä-

mastusest tardunult oma söögilaua ääres kuulutama. Nende hulgas olid mõned eurooplasedki, keda see kummaline mäng ütleमतult veetles. Üks neist tõusis lauast, astus Kalgari juure ja koputas talle õlale.

„Kes on õpetanud sind, pojukene, sel kombel mängima?“ küsis ta.

„Ei keegi, sahib,“ kostis noor hindu, lakates mängimast. „Mina olen vaid kuulanud linnuhääli ja ojade vulinat. Poisikese-põlvest pääle olen armastand mängu ja püüdnud oma vilega matkida puude kohinat metsas.“

„Aga sa oled ju päris meister!.. Näe, siin saad kaks hõberaha... astu sisse siia saali mängima.“

„Brahma õnnistagu teid, sahib!“ lausus poiss.

Saalis hakkas ta jälle oma vile mängima. Kui ta lõpetas, sadas ta jalge ette säravaid hõberahasid ja vaskmunte.

„Fakiiril oli õigus,“ mõtles poiss lohutatult, „see vile pole mulle küll veel suurt õnne toonud, aga mure on ta minema ajanud.“

Õhtust söönud ja öö võõrastemajas puhanud, sammus ta teisel hommikul linnast maale. Mõtteisse vajunult astus ta otse edesi, kui äkki kuulis tee äärest südantlõhestavat hüüdu. Hääl näis tulevat lähemast aiast, ja joostes sinna poole nägi Kalgar enda ees noore naise, kes hädaliselt surus väikest last rinna vastu. Naine näis olevat hirmust meeletu, ja vaadates sinna, kuhu naise pilk oli pöördud, nägi Kalgar suure prillmao, kes ägedasti naise poole roomas.

Iga inimene Indias teab, kui kohutavalt mürgine on prillmadu; kuid kummaline vaimukindlus sundis Kalgari paigal püsima ja vile huultele tõstma.

Hämmastunult peatus madu, painutas oma vihast paisunud pää alamale ja hakkas tasakesi mängija poole liikuma. Ikka edasi mängides hakkas ta sammuma aia tahapoole, ja nagu nõiutud, järgnes talle madu, kaugenedes oma kavatsetud ohvri juurest.

Lõppeks oli mängust võlutud roomaja juba Kalgari käe ulatuses. Nobeda liigutusega haaras ta selle kuklast kinni ja silitas pöidla nukiga ta soomustatud pääd. Peletis püsis täitsa liikumata, olles ilmselt vaibunud joovastuse unne.

Järgmisel silmapilgul oli Kalgar oma kingakannaga purustand metsalise pää. Üles vaadates nägi ta noorepoolse mehe endale lähenevat ja talle käe ulatavat.

„Sina, pojukene, oled päästnud mu naise ja lapse kohutavast surmast,“ lausus tulija; „selle hääteo eest tahan sulle tasuda ja sinu õnnele aluse panna.“

Ja kuna Kalgar talle liigutatult tänu sõnu kõneles, viis mees ta majja.

Mõnekuise õppeaja järele sai noorest hindupoisist esimene abiline oma pere-mehe kaubaäris, mis oli Bombai üks suurimaist eksport-äridest.

Sel kombel läks täide fakiiri enustus.

NOORTE VALD

Noored kofkad.

Adrienne Lints.

*Merele lendavad kaljusest kodust
Merikotkaste pojad.
Päikene piirat veel kahvatust udust
Kirgastab taevased kojad.
Kotkad — need rändavad pilvede riiki,
Astuvad tuulte ja tormide liiki.*

*Kõrgel nad hõljuvad — päikese majas —
Kuulavad pilvede juttu,
Sügisõil pimedail lainete kajas
Aimavad valu ja nuttu. . .
Tormidest läbi neid tugevad tiivad
Kaugeile rünkaile kannavad, viivad.*

*Kauguse hoonest nad otsivad õnne,
Päikese toas nende aated.
Kurbuse peidavad tormide kõnne —
Julged on säravad vaated.
Variseb mõni küll voogude põue,
Paljud kuid jõuavad aegade õue.*

Alatskivi loodus.

Paul Tõldsep.

Et Alatskivi on ilusamaid paiku Eestis, seda teab peaaegu iga eestlane ja kui ta seda ei tea, siis uskugu ta vähemasti. Tahan siin märkida ainult mõne üldjoone.

Kui saabub kevade, siis peaks iga rändur või turist esimeseks ülesandeks säädma Alatskiviga tutvumise. Kevadel, kui puhkevad pungad, siis hakkavad õitsema lossi lähedal (kus praegu asub 6-kl. algkool, sirelid, mis iseenesest ilusa valge, sümpaatliku lossi juba väliselt muudab elavaks. Vaatlemist kaugemale hõlbustavad lossi tornid, eriti üks suurem, kust avanevad pildid Peipsi ja Lahepera poole. Eriti huvitav on vaadelda siit binokliga siis, kui järv lainetab ja säääl mustad venekesed hõljuvad. Lossi vaadanud, tuleks kõigepäält samunda kagu suunas umbes 0,5 km. kaugusele Alatskivi surnuaiale, kus puhkavad oma viimist und J u h a n L i i v ja L a k s i T õ n i s. Juhan Liiv asub vasakul pool pöördeest ja tema hauda katob obeliski-taoline malmist hauasammas, mis püstitatud 1925. a. suvel a.-s. „Teguri“ vabriku tööliste ja neistrite poolt. Sammas on väga sobiv ja lihtne. Pöördeest vasakult poolt asub teise alatskivilase, väljarändaja Laksi Tõnise hauasammas. See sammas on kivist, palju vähem, kuid siiski huvitav.

Ükski matkaja ei tohiks jätta vaatamata ka Alatskivi l i n n a m ä g e, mis ka asub Alatskivi järvekese taga — lossi ligidal ja kuhu pääseme lossi pargist, minnes üle silla, mis ehitatud järve kitsamale kohale. Tuleb tähele panna hoolega seda eesti vana maalinna aset ja mingisugust väikest avastust mäes, mis arvatavasti on mõni vanaaegne kelder. Üle km. loode poole minnes võime näha ilusat K a l e v i p o j a s ä n g i, mis ka muud pole, kui üks endine eesti maalinna ase. Praegu on ta osalt lepavõsastikuga üle kasvanud, ainult päitsipoolsest otsast on vaba. Tema vastas, teisel pool metsas on Kooljamägi — vist mõni vanaaegne matusepaik, sest sageli tuleb sääält kaevates surnuluid ja muid kabeliaia tundemärke välja. Umbes 2 km. lossist eemal asub Kõdesi metsas suur A p o l l o k u j u. Ta on asetatud kenasse kohta endise Alatskivi paruni v. Nolkeni poolt. Kahjuks on kuu osalt rikutud — pääasjalikult 1905. a. revolutsiooni-tegelaste poolt. Rikutud on üks käsi, kuulidega osalt läbitatud ja veel mõned vähemad vead. Kahju, et rumal rahvas oma „raud-mehest“ lugu pole osanud pidada. Talvel, kui lund sajab ja juhtud seda kuu nägema, siis tunned, et ta on nagu metsa jumal üks kõrgele kivil. . .

LOODUSESOBRA NURK.

1. Ülesannete lahendus.

(Vt. „Noorusmaa“ nr. 1, 1927.).

Tähti vaadeldes võib kergesti märgata, et nad iga päeva-nädalaga lääne poole nihkuvad (kui vaadeldakse lõunataevast ühel ja samal kellaaajal), ja selle tõttu iga päevaga varem tõusevad ja varem loojenevad, kuni lõpuks päeva valgusse sootü kaovad, et mõne kuu pärast uuesti ilmuda hommikul enne päikese tõusu. Noorusmaalastest on mitmed katsunud seda nähtust seletada, aga õiget seletust nende poolt ei ole an-

tud. Selle näiva liikumise põhjus on maakera tõelik liikumine ümber päikese. Vaatlus toas aitab seda mõista. Olgu toa seinad tähistaevas, laest ripuv elektripirn päike ja teda vaatlev inimene — maakera ise. Tehke üks ring ümber „päikese“, jälgides, kuidas muutub tema näiv seisukoht „taevavõlvil“ — seinal. On selge, et „päike“ liigub näivalt ühes meiega ja muidugi vastupidises sihis. Ühed „tähed“ seina tapeetidel liginevad „päikesele“, teised eelmaduvad temast. Kuna taeva tähtede näiv liikumine ja liginemine päi-

kesele sünnib idast läände, siis liigub arusaadavalt päike näivalt vastupidises sihis ja meie maakeri viimase liikumise suhtes jälle vastupidi. On ka selge, et aasta pärast korduvad täpselt tähtede seisakud vaatepiiril. Antud võrdlus on küllalt õige, sest tõepoolest on päike ainuke kinnistähht, mis maakerale võrdlemisi ligidal seisab: päikeselt jõuab valguse kiir meile ligikaudu 8 minutiga, kuna järgmiselt ligemalt tähtelt alles 4 aastaga!

2. Kui tahame seletada endale, miks täiskuu talvel kõrgelt, suvel aga madalalt käib, siis peame tähele panema, et kuu näiv tee tähtede keskel on peaaegu sama, mis päikeselgi. See tee käib läbi nõnda nimet. „sodiaagu“, ehk loomavöö, milles asub 12 tähtkuju. Et täiskuu on vastuseisus päikesele, siis on esimese tee taevavõlvil öö-päeval selles pöörlemisel talvel umbes sama, mis päikesel suvel ja vastupidi.

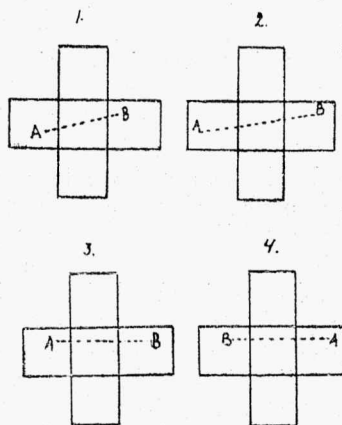
3. Tähelepanev on, et lumi krudiseb jalge all ainult kõvema külmaga (alla — 5 kraadi). Seda lihtset nähtust talvel ei ole siiski noorusmaalased õieti seletand. Füüsikast teame, et jää (lumi) tugeval rõhumisel sulab ka temperatuuri juures alla 0°. On külma ainult mõni kraad, siis sulavadki lume kübemed jalge all ja libisevad üksteisest mööda. Kõva külmaga aga ei jõua meie raskusega lund jalge all sulatada, ja lumekristallid kriimustavad üksteist, millest ka tuntud krudisemine.

4. Šamal põhjusel läigivad saanijäljed lumel. Koorma raskuse all hakkab lumi sulama. Niipea kui rõhumine lõpnud, külmab vesi kohe läikivaks jääks. Kevadel on sellepärast käidavad teed kõik jääga kaetud.

5. Puude praksumine ahjus ei tule mitte puus oleva õhu paisumisest, sest puus on küllalt käike, kust õhk välja pääseb. Vaadake ainult, kuidas põleb toores puu ja kuidas sisiseses veeaur välja surutakse. Praksumise põhjuseks on gaaside tekkimine, peamiselt vaigust kuuse ja männipuus. Vaigu ruumid ei

ole tarvilises ühenduses välisõhuga ja kuumusel tekkinud gaas annab suuremaid või vähemaid plahvatusi.

6. Lühedaim tee kuubi kahel vastasküljel asuvate punktide vahel leitakse nöörikest abil. Siin jääb ka maksimaks tuntud tõsiasi, et sirgjoon on lühedaim tee kahe punkti vahel. Ei või aga unustada, et pp. AB võib ühendada neljas sihis: 1. ülalt, 2. alt, 3. eest ja 4. tagant. Milline neist osutub lühedaimana, võib leida kuubi võrgul:

Auhind jäi välja loosimata.

2. Küsimusija ülesandeid.

1. Mis hädteeb lumikate? See küsimus tuleb seletada pikevalt ja mitmekülgselt: seda suudab iga noorusmaalane, kui ta tahab natuke järele mõelda.

2. Märjad kohad paberil, valgel riidel, maapinnal jne. paistavad tumedatena; samuti on peaaegu silmipimestavalt hele kuiv maantee, kuna pärast vihma ta hoopis tume. Millega seda seletada?

3. Millised üllatused ootaksid sind, kui ühel ilusal hommikul hõõrumine kehade pinnal oleks täiesti kadunud?

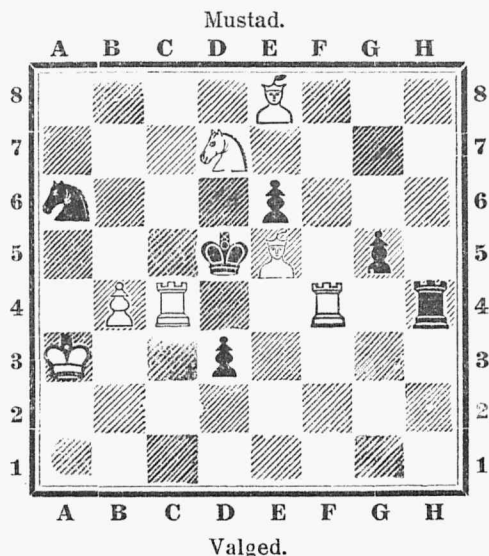
Vastused ja seletused tuleb saata hiljemalt 10. märtsiks s. a. Parimate vastuste saatjale määratakse auhind — s i r k l i k a s t.

Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 14.

Kokku säädnud L. Blumenoff (Tallinnas).
„Noorusmaa“ originaal.

Valged: Ka3, Vc4 ja f4, Oe5 ja e8, Rd7, Eb4.
Mustad: Kd5, Vh4, Ra6, Ed3, e6 ja g5.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Selle ülesande lahendamine annab võistlusesel kaks punkti.

Ülesande nr. 11 lahendus.

1. Ld8 — h4, Ke5 : d6,
2. Lh4 — f6 annab matt.
1. (Ld8 — h4), Ke5 — e4,
2. Vd6 — e6 annab matt.
1. (Ld8 — h4), Rc8 : d6,
2. Lh4 — e7 annab matt.
1. (Ld8 — h4), Of4 ükskõik kuhu,
2. Rb6 : c4 annab matt.

Lõpumängu nr. 7 lahendus.

1. d6 — d7, Vc5 — d5,
2. e4 — e4+, Kf5 : e4,
3. Rb1 : c3+ jne.

Ülesande nr. 12 lahendus.

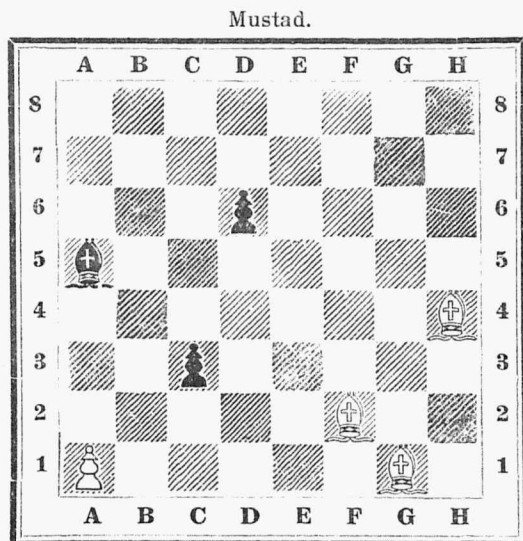
1. Vc1 — c4, Kd5 — c6,
2. Ra2 — b4 annab matt.
1. (Vc1 — c4), Kd5 — e4,
2. Ra2 — c3 annab matt.
1. (Vc1 — c4), Kd5 : c4,
2. Ra8 — b6 annab matt.
1. (Vc1 — c4), Kd5 — e6,
2. Ra8 — c7 annab matt.

Kabe.

Toimetaja A. Burmeister.

Lõpumäng nr. 6.

Kokku säädnud Robert Keres (Tartus).
„Noorusmaa“ originaal.

Valged: Kf2, g1 ja h4, La1.

Mustad: Ka5, Lc3 ja d6.

Valged algavad ja võidavad. Selle lõpumängu lahendamine annab võistlusesel kolm punkti.

Lõpumängu nr. 2 lahendus.

1. f6 — e7, Kd6 : f8,
2. Kb2 — g7, Kf8 : h6,
3. Ke3 — c1, Kh6 : d2,
4. Kc1 : h6, h2 : f4,
5. Kh6 : d2 : a5 : d8 ja valged võidavad.

Lõpumängu nr. 3 lahendus.

1. d4 — e5, Kb6 : f2 : h4,
2. Kd2 — e1, g5 — f4,
3. e5 : g3, Kh4 : f2,
4. Ke1 : h4 ja valged võidavad.

Õiged lahendused saatsid: E. Lagsdin ja V. Mikenas (Tallinnast) ja R. Keres (Tartust).

Õiged lahendused ülesannetele saatsid:

Erich Laasi (Tallinnast) — nr. 11 ja 12; Ernst Roost (Tallinnast) — nr. 11 ja 12; O. Mets (Vändrast) — nr. 11 ja 12; Karl Tisler (Kil-Nõmmelt) — nr. 11 ja 12; Elmar Helleste (Kil-Nõmmelt) — nr. 11 ja 12; R. Keres (Tartust) — nr. 11 ja 12; V. Mikenas (Tallinnast) — nr. 11 ja 12; B. Treinbuk (Vetikust) — nr. 12; N. A. (Muhust) — nr. 12; „Lucifer“ — nr. 12;

Õiged lahendused lõpumängule nr. 7 saatsid: V. Mikenas, R. Keres, B. Treinbuk ja O. Mets.

NOORUSMAA

ILMUB KAKS KORDA KUUS

Tellimishind aastas 400 mk., pool-
aastas 200 mk., veerandaastas 100 mk.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükkikoda, Pikk t. 2.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR